

นโยบายการส่งเสริมฮาลาลและการสนับสนุนธุรกิจฮาลาลในประเทศไทย

บัณฑิต อารอมัน^{1*}

^{1*}วิทยาลัยนานาชาติอิสลามกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเกริก

ผู้ประสานงานหลัก; อีเมล: banditalya@gmail.com^{1*}

Received: 29 May 2024

Revised: 25 June 2024

Accepted: 27 June 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนโยบายการส่งเสริมฮาลาลและการสนับสนุนธุรกิจฮาลาลในประเทศไทย มีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์การดำเนินการของรัฐบาลในการส่งเสริมธุรกิจฮาลาล โดยการศึกษาเน้นการวิเคราะห์นโยบายของภาครัฐ กลไกการดำเนินงาน และการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจฮาลาล ซึ่งมีศักยภาพสูงในการเพิ่มจีดีพี (GDP) ให้กับประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า รัฐบาลไทย มีการขับเคลื่อนนโยบายการสนับสนุนอุตสาหกรรมและธุรกิจฮาลาลผนวกเข้ากับนโยบายการค้าของกระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรม รวมถึงการผลักดันการมีส่วนร่วมขององค์กรต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ การบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ช่วยให้การพัฒนาและส่งออกสินค้าฮาลาลของไทยมีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การส่งเสริมนโยบายของรัฐบาลโดยการบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง ช่วยส่งเสริมการพัฒนาและการส่งออกสินค้าฮาลาลของไทย ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจีดีพี (GDP) ให้กับประเทศอย่างมีนัยสำคัญ การมีนโยบายที่ชัดเจนและการสนับสนุนที่ครอบคลุมทุกด้าน เช่น นโยบายการจัดตั้งกรมฮาลาล นโยบายจัดตั้งสถาบันฮาลาลแห่งประเทศไทย และนโยบายสนับสนุน Soft Power ที่ใช้อาหารฮาลาลเป็นแรงจูงใจกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวมุสลิม เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจฮาลาลในประเทศไทยมีความก้าวหน้าและสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก

คำสำคัญ: นโยบาย, ฮาลาล, ตลาดมุสลิม, เศรษฐกิจ

Policies to Promote Halal and Support Halal Businesses in Thailand

Bandit Aroman^{1*}

^{1*}International Islamic College Bangkok, Krirk University

Corresponding Author; E-mail: banditalya@gmail.com^{1*}

Received: 29 May 2024

Revised: 25 June 2024

Accepted: 27 June 2024

Abstract

The study on the policy of promoting halal and supporting halal businesses in Thailand aims to analyze the government's actions in promoting the halal business. This study focuses on analyzing government policies, operational mechanisms, and the integration between agencies related to the halal business, which has high potential to increase the country's GDP.

The study found that the Thai government has been driving policies to support the halal industry and businesses by integrating these policies with the trade policies of the Ministry of Commerce and the Ministry of Industry. Additionally, systematic involvement of various organizations has been encouraged. This integration between different agencies helps strengthen and increase the efficiency of developing and exporting Thai halal products.

The government's promotion policies through the integration between various agencies and the continuous drive of these policies have significantly contributed to the development and export of Thai halal products, which are likely to increase the country's GDP. Clear policies and comprehensive support in all areas, such as the policy to establish the Halal Department, the policy to establish the Halal Institute of Thailand, and the policy to support Soft Power by using halal food as an incentive for Muslim tourists, are crucial factors that help advance the halal business in Thailand and enhance its competitiveness in the global market.

Keywords: Policy, Halal, Muslim, Economy

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกอาหารฮาลาลใหญ่เป็นอันดับที่ 11 ของโลก โดยมีมูลค่าการส่งออกรวมประมาณ 35,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 2.44 ของตลาดโลก สินค้าอาหารฮาลาลหลักที่ไทยส่งออก ได้แก่ ข้าว แป้งมันสำปะหลัง น้ำตาลทราย ผลไม้สด ผัก ผลไม้กระป๋องและแปรรูป เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ สินค้าประมง ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ (เนื้อไก่) และอาหารทะเลแปรรูป ผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปต่าง ๆ (ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, 2564)

ปัจจุบัน สหรัฐฯ เป็นผู้ส่งออกอาหารฮาลาลรายใหญ่ที่สุดของโลก โดยมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 8.91 ตามมาด้วยเนเธอร์แลนด์ เยอรมนี จีน และฝรั่งเศส สำหรับไทย น่าสนใจว่าแม้จะไม่ใช่มุสลิม แต่ก็เป็นหนึ่งในผู้ส่งออกอาหารฮาลาลที่สำคัญ มีผู้ประกอบการสินค้าอาหารฮาลาลในประเทศประมาณ 140,000 ราย โดยร้อยละ 95 หรือกว่า 133,000 ราย ไม่ใช่ผู้ประกอบการมุสลิม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตลาดฮาลาลเปิดกว้างในการนำเข้าสินค้าจากทั่วโลก รวมถึงผู้ประกอบการ SME ไทยที่มีโอกาสขยายตลาดอาหารฮาลาลในอนาคต

ด้วยเหตุนี้ นโยบายการส่งเสริมฮาลาลและการสนับสนุนธุรกิจฮาลาลในประเทศไทยจึงต้องประเมินตลาดอาหารฮาลาลของกลุ่มประเทศมุสลิม (OIC) โดยเฉพาะกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง เป็นตลาดที่มีศักยภาพสูง กลุ่มประเทศตะวันออกกลางมีประชากรรวม 396 ล้านคน โดยเฉพาะกลุ่มประเทศความร่วมมือรัฐอ่าวอาหรับ (GCC) ซึ่งประกอบด้วย บาห์เรน คูเวต โอมาน กาตาร์ ซาอุดีอาระเบีย และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ที่มีประชากรมุสลิมมากกว่าร้อยละ 90 และต้องพึ่งพาการนำเข้าอาหารฮาลาลเป็นส่วนใหญ่ ไทยส่งออกสินค้าอาหารฮาลาลไปยังตลาดเหล่านี้รวมกันประมาณปีละ 1,600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยสินค้าหลักที่ส่งออก ได้แก่ อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูปร้อยละ 43.6 ข้าวร้อยละ 17.6 ผัก-ผลไม้กระป๋องและแปรรูป รวมถึงน้ำผัก-ผลไม้ร้อยละ 8.3 ผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปร้อยละ 5.5 น้ำตาลทรายร้อยละ 3.3 และเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ร้อยละ 2.7 (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2564)

นอกจากกลุ่มประเทศมุสลิมแล้ว ประเทศนอกกลุ่ม OIC ที่มีความต้องการอาหารฮาลาลสูง ได้แก่ อินเดีย จีน และสิงคโปร์ โดยเฉพาะอินเดียซึ่งมีประชากรมุสลิมถึง 195 ล้านคน และรัฐทางภาคเหนือที่นิยมบริโภคมังสวิรัต อาจขยายฐานไปสู่ตลาดฮาลาลได้ง่าย อย่างไรก็ตาม การเข้าตลาดอาหารฮาลาลในประเทศเหล่านี้จำเป็นต้องพิจารณาโอกาสและข้อจำกัดของแต่ละตลาดอย่างรอบคอบ

บทบัญญัติอิสลามกับฮาลาล

“ฮาลาล” เป็นคำมาจากภาษาอาหรับ แปลว่า อนุมัติ อนุญาต หมายความว่า สิ่งของ หรือการกระทำใด ๆ การผลิต การให้บริการ หรือการจำหน่ายใด ๆ ที่ไม่ขัดต่อบัญญัติของศาสนาอิสลาม ครอบคลุมทั้งสินค้าและบริการที่เป็นอาหารและมิใช่อาหาร ครอบคลุมไปถึงส่วนประกอบ ส่วนผสมที่ใช้ในการผลิตอาหาร สารเคมีต่าง ๆ

เครื่องสำอาง ตลอดจนโรงงาน รวมทั้งสถานบริการต่าง ๆ อาทิ ร้านอาหาร โรงแรม โรงพยาบาล กิจการท่องเที่ยว สายการบิน เป็นต้น ในส่วนของสินค้าอาหารฮาลาล มีข้อกำหนดหลักคือ ต้องเป็นสินค้าที่ไม่มีส่วนผสมของเนื้อหมู ตลอดจนสารต้องห้ามเจือปน และเป็นเนื้อสัตว์ที่ได้รับการฆ่าอย่างถูกต้องตามข้อกำหนดของศาสนาอิสลาม สำหรับเครื่องดื่มต้องไม่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์

ฮาลาล จึงจำเป็นต้องมีมาตรฐานฮาลาลตั้งแต่ต้นจนถึงมือผู้บริโภค ฮาลาล ต้องไม่มีการปนเปื้อนของสิ่งต้องห้ามตามหลักการของศาสนาอิสลาม อย่างไรก็ตาม ก็มีอาหารบางชนิดที่ถือว่าเป็นอาหารฮาลาลได้ เช่น น้ำบริสุทธิ์ที่มาจากธรรมชาติ ผัก ผลไม้ นม และไข่ ดังนั้นอาหารฮาลาล สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม นั่นคือ กลุ่มที่ถือว่าเป็นอาหารฮาลาลโดยธรรมชาติ และกลุ่มอาหารฮาลาลที่ต้องมีขั้นตอนถูกต้อง ตามหลักศาสนาอิสลาม โดยกลุ่มอาหารฮาลาลที่ต้องมีขั้นตอนถูกต้อง ตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งมีสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เป็นหน่วยงานที่รับรองว่าสินค้าเป็นอาหารฮาลาล

มุสลิมบริโภคอาหารฮาลาลที่มั่นใจว่าเป็นไปตามหลักศาสนา มีคุณค่าทางโภชนาการ ปลอดภัย ถูกสุขอนามัย ปราศจากสิ่งต้องห้ามทางศาสนา (ฮารอม) และไม่มีสารปนเปื้อนที่ไม่ได้รับอนุญาต ส่วนในด้านผู้ประกอบการที่ได้รับประโยชน์ทางธุรกิจ ต้องใส่ใจในกระบวนการผลิตอาหารฮาลาลให้ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม และปฏิบัติตามข้อกำหนดของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยอย่างเคร่งครัดในการรับรองอาหารฮาลาล มุสลิมจึงมีวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ภายใต้การ “อนุมัติ” หรือ “อนุญาต” หรือเรียกว่า “ฮาลาล” ตามหลักคำสอนทางศาสนา อาทิ การรับประทานอาหาร เครื่องดื่ม ยารักษาโรคที่มีวัตถุดิบและกระบวนการปรุง การผลิตที่ฮาลาล (สฤติย์พงษ์ มั่นหล้า และวัชรกร มยุรี, 2561)

ความสำคัญของธุรกิจฮาลาล

รัฐบาลไทยมีรายได้จากสินค้าฮาลาลกว่า 1 ล้านล้านบาท มีศักยภาพในการแข่งขันในตลาดโลกมุสลิมเฉพาะอาหารและเครื่องดื่มฮาลาลถือเป็นประเทศผู้ส่งออกอันดับที่ 8 ของโลก และเป็นอันดับที่ 2 ของอาเซียน โดยประเภทอาหารที่ส่งออกมากที่สุด 5 อันดับแรกได้แก่ 1) ผลไม้สด แช่แข็ง แช่เย็น จำนวน 6,941 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ 2) ข้าว จำนวน 5,144 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ 3) อาหารทะเลกระป๋องแปรรูป จำนวน 3,744 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ 4) น้ำตาลทราย จำนวน 3,452 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ และ 5) ผลไม้กระป๋องแปรรูป จำนวน 1,793 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2566)

ธุรกิจฮาลาลไม่ได้หมายความว่า เป็นธุรกิจของมุสลิมเท่านั้น แต่เป็นธุรกิจที่ใช้ให้สอดคล้องกับตลาดมุสลิม โดยประเทศที่มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่จำนวนมากจะเป็นตลาดสำคัญของธุรกิจฮาลาล โดยเฉพาะจีน (ประชากรมุสลิมประมาณ 25 ล้านคน) อินเดีย (ประชากรมุสลิมประมาณ 209 ล้านคน) และกลุ่มประเทศมุสลิมหรือ OIC (ประชากรมุสลิมประมาณ 1,900 ล้านคน) กลุ่มตลาดมุสลิมมีความต้องการกระบวนการรับรอง

มาตรฐานฮาลาลภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับตามหลักการศาสนา สอดคล้องกับข้อมูลสถิติประชากรโลกของ ศูนย์วิจัยพิว (Pew Research Center) พบว่า ในปี พ.ศ. 2565 มีประชากรนับถือศาสนาอิสลาม 1,900 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 23.54 ของประชากรโลก แสดงให้เห็นว่าตลาดผู้บริโภคชาวมุสลิม ถือเป็นตลาดขนาดใหญ่ ที่มีศักยภาพ อีกทั้งผู้บริโภคชาวมุสลิมมีแนวโน้มการใช้จ่ายขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2564 ตลาดอุตสาหกรรมฮาลาลโลกมีขนาดถึง 2.1 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอาหารและเครื่องดื่มที่มี ส่วนแบ่งอยู่ที่ประมาณ 1.3 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ คิดเป็นสัดส่วนกว่าร้อยละ 60 ของอุตสาหกรรมฮาลาล ทั้งหมด ทั้งนี้ คาดว่าในช่วง 5 ปีข้างหน้า การเติบโตของตลาดอุตสาหกรรมฮาลาลทั้งหมด จะขยายตัวเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 7.5 ทั้งนี้ ณ เดือนกันยายน 2566 ไทยมีบริษัทที่ได้รับรองมาตรฐานฮาลาลกว่า 15,000 บริษัท มี ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองฮาลาลมากกว่า 166,000 ผลิตภัณฑ์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าอาหารและเครื่องดื่ม คิด เป็นร้อยละ 82.1 (ชีวานนท์ กันยัณวิวัฒน์, 2567)

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังไม่พบว่า มาตรฐานฮาลาลที่ถูกนำมาใช้จริงนั้นมีรูปแบบเป็นอย่างไร ไม่ว่าจะเป็น ร้านอาหารฮาลาล โรงแรมฮาลาล การท่องเที่ยววิถีฮาลาล ซึ่งแม้ว่าจะมีโลโก้ฮาลาลหรือสัญลักษณ์ มาตรฐานฮาลาลจากคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยแล้ว ยังไม่สามารถสร้างมาตรฐานเดียวกันว่าโล โก้ดังกล่าวจะสอดคล้องกับมาตรฐานฮาลาลที่เป็นที่ยอมรับอย่างแท้จริง โดยมาตรฐานฮาลาลใช้ได้เพียงการยืนยัน ว่ากระบวนการผลิตมีการใช้วัตถุดิบที่ไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม และเป็นที่อนุญาตในการใช้ดื่มใช้บริโภค และรับประทาน อย่างไรก็ตาม มาตรฐานฮาลาลไม่ได้ใช้กับเพียงสินค้าอุปโภคบริโภคเพียงอย่างเดียว แต่หมาย รวมไปถึงการบริการ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร โรงพยาบาล ซึ่งการรับรองมาตรฐานฮาลาลในภาคส่วนนี้ยังไม่อยู่ใน การรับรู้กระแสหลักมากนัก

จากผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับตลาดอาหารฮาลาลโลกยังมีข้อค้นพบที่มีนัยสำคัญต่อการเติบโตใน อนาคตว่า ตลาดมุสลิมมีแนวโน้มเติบโตขึ้นในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า โดยมีการคาดการณ์มูลค่าทางการค้าในปี 2028 ถึง 11.5 ล้านล้านบาท เนื่องจากจำนวนประชากรมุสลิมมีแนวโน้มเติบโตขึ้นตามลำดับ ด้วยเหตุนี้ธุรกิจฮา ลาลที่นอกเหนือจากประเภทอาหาร ยังมีธุรกิจฮาลาลอื่น ๆ ที่น่าสนใจไม่ว่าจะเป็น ธุรกิจการท่องเที่ยวฮาลาล ธุรกิจโรงแรมฮาลาล ธุรกิจเครื่องสำอางและยาฮาลาล ด้วยเหตุนี้ การศึกษานโยบายการส่งเสริมฮาลาลและการ สนับสนุนธุรกิจฮาลาลในประเทศไทย ถือเป็นส่วนสำคัญในการวิเคราะห์ว่า รัฐบาลมีพัฒนาการอย่างไร และมี แนวโน้มอย่างไรต่อการรองรับการเติบโตของธุรกิจฮาลาลในอนาคต ตลอดจนการศึกษาวិเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนของรัฐบาลในมิติของการค้า การส่งออก และการลงทุนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศมุสลิมในอาเซียนและตะวันออกกลาง รวมถึงกลุ่มมุสลิมชนกลุ่มน้อยในประเทศที่มี ศักยภาพสูง เช่น จีน อินเดีย และรัสเซีย

ในช่วงเดือนมกราคมถึงพฤศจิกายน ปี 2566 ประเทศไทยมีมูลค่าส่งออกสินค้าอาหารฮาลาลรวม 216,698 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.6 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลที่เป็นวัตถุดิบตามธรรมชาติ เช่น ข้าว ธัญพืช และน้ำตาลทราย ประเทศไทยมีผู้ผลิตอาหารฮาลาลมากกว่า 15,043 ราย และร้านอาหารฮาลาลมากกว่า 3,500 ร้าน ทั้งนี้ ยังมีโอกาสขยายสัดส่วนการส่งออกอาหารฮาลาลไปยังตลาดที่กำลังขึ้นสูง เช่น ซาอุดีอาระเบียและบรูไน ในขณะที่ซาอุดีอาระเบียเป็นประเทศผู้นำเข้าอาหารฮาลาลรายสำคัญของโลก โดยมีมูลค่านำเข้าในปี 2565 สูงถึง 22,571 ล้านดอลลาร์ฯ เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.2 และยังเป็นศูนย์กระจายสินค้าไปยังประเทศในกลุ่มตะวันออกกลางอื่นๆ เช่น คูเวต โอมาน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ (ยูเออี) กาตาร์ และบาห์เรน ส่วนบรูไน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งประเทศในอาเซียนที่มีศักยภาพสูง มีมูลค่านำเข้าสินค้าฮาลาลรวม 580 ล้านดอลลาร์ฯ และมีอัตราเติบโตร้อยละ 7.8 จึงเป็นโอกาสที่ดีสำหรับผู้ประกอบการฮาลาลไทยในการขยายตลาดเข้าสู่บรูไนเพิ่มขึ้น (จตุรงค์ กอบแก้ว, 2567)

ผลการรายงานจากธนาคารเพื่อการนำเข้าและการส่งออกแห่งประเทศไทยมีข้อค้นพบว่าตลาดอาหารฮาลาลโลกมีมูลค่า 1,369 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ 17 ของเงินค่าใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่มทั่วโลก ในจำนวนนี้เป็นมูลค่านำเข้าอาหารของประเทศหรือรัฐสมาชิกองค์การความร่วมมืออิสลาม (Organization of Islamic Conference : OIC) จำนวน 57 ประเทศรัฐ รวมกันราว 210 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ 15 ของมูลค่าตลาดอาหารฮาลาลโลก ทั้งนี้ ตลาดอาหารฮาลาลโลกมีโอกาสเติบโตด้วย 3 ปัจจัยหลักดังนี้ (ธนาคารเพื่อการนำเข้าและการส่งออกแห่งประเทศไทย, 2565)

1) ปัจจัยเรื่องจำนวนประชากรมุสลิมโลกที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากผลการศึกษาของ Pew Research Center คาดการณ์ว่า ภายในปี 2593 จำนวนประชากรมุสลิมโลกเพิ่มขึ้น 2.8 พันล้านคน จากในปี 2553 ที่มีเพียง 1.6 พันล้านคน ซึ่งขยายตัวถึงร้อยละ 73 สูงกว่าอัตราการขยายตัว ของจำนวนประชากรจากทุกศาสนา โดยคิดเป็นสัดส่วน 29.67% ของประชากรโลกทั้งหมด

2) มูลค่าตลาดอาหารและเครื่องดื่มฮาลาลทั่วโลก ในปี 2563 มีมูลค่ารวม 1.53 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือ ประมาณ 48 ล้านล้านบาท และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 2.28 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 71 ล้านล้านบาท ภายในปี 2569 โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 20 ต่อปี

3) ปัจจัยเรื่องความมั่นคงทางอาหารต่ำของประเทศมุสลิม โดยเฉพาะประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางและแอฟริกาตอนเหนือ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและสภาพอากาศในบริเวณนี้ไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกพืชและการทำปศุสัตว์ ส่วนใหญ่จึงยังต้องนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหารจากต่างประเทศ

นโยบายการสนับสนุนธุรกิจฮาลาล

เพ็ญพิชชา มุ่งงาม ได้วิเคราะห์ว่า มุสลิมในประเทศไทยอาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง ติดกับมาเลเซีย มีวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของมุสลิม การศึกษาประเด็นของนโยบายการสนับสนุนธุรกิจฮาลาลเป็นโอกาสสำคัญของประเทศไทย ระเบียงเศรษฐกิจฮาลาล (Halal Economic Corridor: HEC) ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากนอกจากจะสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคภายนอกแล้ว ยังเป็นโอกาสสำหรับการยกระดับเศรษฐกิจในพื้นที่ โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ครอบคลุมไปยังพื้นที่ 4 จังหวัด 4 อำเภอ คือ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และอีก 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอเทพา จะนะ นาทวี และสะบ้าย้อย โดยระเบียงเศรษฐกิจฮาลาลเป็นโอกาสสำหรับพี่น้องชายแดนใต้ทุกคน ไม่ใช่แค่ชาวมุสลิม จะคนพื้นที่ไหนหรือนับถือศาสนาอะไรก็ตามดำเนินการได้หมด เพราะคำว่าฮาลาลคือได้มาตรฐานตามหลักศาสนาอิสลาม ไม่ได้ผูกขาดว่าผู้ประกอบการต้องเป็นมุสลิมเท่านั้น (เพ็ญพิชชา มุ่งงาม, 2566)

ในขณะที่รัฐบาลของนายเศรษฐา ทวีสินมีเป้าหมายในการขับเคลื่อนธุรกิจฮาลาลผ่านการยกระดับอุตสาหกรรมฮาลาลไทยสู่การเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมฮาลาลในภูมิภาค หรือ ASEAN Halal Hub ภายในปี 2571 โดยได้วางแนวทางการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนอุตสาหกรรมฮาลาล ส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมฮาลาลในภูมิภาค โดยการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ฮาลาลของไทยให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ เพื่อสร้างการรับรู้และการยอมรับในผลิตภัณฑ์ฮาลาลของประเทศไทยผ่านการเชื่อมโยงภาคการท่องเที่ยวและภาคบริการ พัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการฮาลาลให้ยังคงมีอัตลักษณ์ความเป็นไทย เชื่อมโยงวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนซอฟพาวเวอร์ของไทยไปในตัว ควบคู่กับการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสร้างอาชีพ กระจายรายได้ พัฒนาคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ที่ดีให้กับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำ ตลอดจนสร้างความเข้มแข็ง และความมั่นคงให้กับประเทศอย่างยั่งยืน

นายกรัฐมนตรี เศรษฐา ทวีสิน ได้ตั้งเป้าส่งเสริมการท่องเที่ยว พัฒนาอาหารฮาลาล ดันปัตตานีเป็นเมืองมรดกโลก โดยให้พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งศักยภาพที่สามารถทำประโยชน์ หรือสร้างรายได้ให้กับ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้ตลาดในท้องถิ่นกว้างขึ้น เพิ่มมูลค่าสินค้าในพื้นที่ พร้อมตั้งคณะกรรมการอุตสาหกรรมฮาลาลแห่งชาติและศูนย์อุตสาหกรรมฮาลาลไทย ส่งเสริมผลิตภัณฑ์อาหารและผลิตภัณฑ์ของไทยให้เป็นที่ยอมรับของต่างประเทศ นอกจากนี้ยังได้มีการหารือกับซาอุดีอาระเบียและบรูไน เพื่อพัฒนาศูนย์อาหารฮาลาลร่วมกันอีกด้วย (THE STANDARD, 2567)

นอกจากนี้ โอกาสสำหรับธุรกิจฮาลาลที่รัฐบาลให้ความสำคัญเพื่อต่อยอดยังมีแนวโน้มทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ หรือจีดีพีภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.2 หรือ 55,000 ล้านบาท ภายใน 5 ปี ข้างหน้านี้ ทั้งนี้การดำเนินธุรกิจฮาลาลจำเป็นต้องมีผลิตภัณฑ์และมีการบริการ มีการส่งเสริมอาหารฮาลาล โดยในระยะแรกที่ต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามบทบัญญัติศาสนาอิสลามก่อน โดยเฉพาะสินค้าประเภทอาหารฮาลาล

เช่น เนื้อสัตว์ อาหารทะเล อาหารแปรรูป อาหารพร้อมรับประทาน อาหารฮาลาลโดยธรรมชาติ ในขณะที่ธุรกิจสมัยใหม่ที่เหมาะสมสำหรับผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ก็มีนัยสำคัญต่อการเติบโตมากยิ่งขึ้น เช่น Snack bar ด้านแพชั่นฮาลาล สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม อัญมณีและเครื่องประดับ รองเท้าและเครื่องหนัง ยาสมุนไพรและเครื่องสำอางฮาลาล โกโก้ฮาลาล สินค้าอาหารและผลิตภัณฑ์เกี่ยวเนื่องบริการ และท่องเที่ยวฮาลาลด้วย (ผู้จัดการออนไลน์, 2567)

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาของเลอพงษ์ ชาร์ยิต และกฤษฎณา ไวสำรวจ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการขับเคลื่อนนโยบายอุตสาหกรรมกิจการฮาลาลและการจัดการ โดยมีเน้นย้ำว่า คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการกิจการฮาลาล ในการสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ซึ่งควรมีการตรวจสอบและรับรองคุณภาพอาหารฮาลาลที่เข้มงวด ทั้งด้านมาตรฐานการผลิตอาหารฮาลาลมาตรฐานการตรวจรับรองฮาลาลสำหรับผู้ตรวจประเมินและมาตรฐานหน่วยรับรองฮาลาล (Certified Body) เพื่อสนับสนุนให้สินค้าอาหารฮาลาลส่งออกของไทยมีคุณภาพตามมาตรฐานอาหารฮาลาลสากล และสร้างความน่าเชื่อถือของตรารับรองสินค้าฮาลาลของไทยในตลาดโลกมากขึ้น และควรมุ่งพัฒนามาตรฐานสินค้าและบริการฮาลาลให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ และรัฐบาลต้องดำเนินการติดต่อคู่ค้าให้กับผู้ประกอบการ และผู้ส่งออกสินค้าให้มากขึ้น (เลอพงษ์ ชาร์ยิต และกฤษฎณา ไวสำรวจ, 2562)

ในขณะที่งานศึกษาของ นฤมล วลีประทานพรและคณะ เรื่อง นโยบายขอรับรองฮาลาลสู่การส่งออกตลาดอาเซียนควรมีรายละเอียดในการพัฒนาหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเกี่ยวกับสถานประกอบการที่ต้องแยกเป็นสัดส่วน เพื่อไม่ให้ปนเปื้อนและควบคุมความสะอาด ดังนั้น ควรจัดพื้นที่เพื่อจัดทำสถานที่ ผลิตภัณฑ์สมาชิกคนใดคนหนึ่ง และระดมทุนในกลุ่มเพื่อจัดทำโรงเรือนใช้เป็นสถานประกอบการการผลิตเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานฮาลาล อุปกรณ์ ต้องไม่ใช้ร่วมกับการผลิตอาหารอื่น ๆ และสิ่งที่ต้องห้ามตามหลักการศาสนาอิสลาม ดังนั้น ผู้ประกอบต้องมีการการระดมทุนเพื่อจัดหาอุปกรณ์สำหรับการผลิตสินค้าของกลุ่ม และผู้ประกอบการรายเดียวต้องมีการบริหารจัดการเงินในกิจการเพื่อให้มีทุนในการซื้ออุปกรณ์ไว้ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การส่งเสริมและสนับสนุนอุปกรณ์สำหรับผู้ประกอบการ และความรู้เรื่องมาตรฐานฮาลาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนจัดหาวิทยากรให้ความรู้มาตรฐานฮาลาลผ่านกระบวนการอบรมให้สมาชิกในกลุ่มผู้ประกอบการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และผู้ผลิตที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำไปประกอบธุรกิจในการจัดการและควบคุมกระบวนการผลิตให้ถูกต้องตามมาตรฐานฮาลาล (นฤมล วลีประทานพร และคณะ, 2566)

ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมนโยบายเพื่อสนับสนุนธุรกิจฮาลาลจึงจำเป็นต้องมีเงื่อนไขทางด้านองค์ประกอบของบทบัญญัติของศาสนาเป็นหลัก และสร้างมาตรฐานในการรองรับจากสากล และปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของความต้องการในแต่ละประเทศ

1. นโยบายการจัดตั้งกรมฮาลาล

ตามมติคณะรัฐมนตรีในยุคของรัฐบาลเศรษฐา ทวีสิน เล็งเป้าหมายยกระดับอุตสาหกรรมฮาลาล ให้เป็นศูนย์กลางอาหารฮาลาลในภูมิภาค (Halal Hub) เล็งส่งออกในตะวันออกกลาง หรือแอฟริกา เพื่อการยกระดับอุตสาหกรรมฮาลาลที่เป็นอุตสาหกรรมอาหารเศรษฐกิจที่สามารถสร้างมูลค่าการส่งออกไปยังพี่น้องชาวมุสลิม ทั้งในตะวันออกกลางหรือแอฟริกาได้อย่างมาก ด้วยความสำคัญต่อนัยทางการตลาด รัฐบาลตระหนักถึงการยกระดับความสำคัญของหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้มีสถานะเป็น “กรมฮาลาล” อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม ในขณะที่ พิมพ์ภัทรา วิชัยกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงฯ ตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นศูนย์กลางอาหารฮาลาลในภูมิภาค (Halal Hub) ที่สามารถสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคทั้งในประเทศ และแถบตะวันออกกลาง ทั้งนี้ กระทรวงฯ จะเร่งดำเนินการหารือและเตรียมข้อมูลที่สำคัญเพื่อประกอบการสนับสนุนการจัดตั้งกรมฮาลาล โดยจะมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ซึ่งที่ผ่านมา เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นไปอย่างมีทิศทาง และสอดคล้องกับศักยภาพ กระทรวงฯ ก็ได้เร่งขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเศรษฐกิจตามศักยภาพเชิงพื้นที่ให้ครอบคลุม และขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเป้าหมายไปสู่พื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจ 4 ภาค เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ประกอบการในพื้นที่ และช่วยกระตุ้นให้เกิดการลงทุนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้ (Southern Economic Corridor หรือ SEC) ที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม ทั้งยังมีอาณาเขตติดกับประเทศมาเลเซีย สามารถส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางอาหารฮาลาลในภูมิภาค หรือ ฮาลาลฮับ (Halal Hub) เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มผู้บริโภคในพื้นที่และสามารถส่งออกไปยังกลุ่มประเทศตะวันออกกลางที่มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2566)

ความกระตือรือร้นในการยกระดับหน่วยงานในการกำกับดูแลกิจการฮาลาลภายใต้หน่วยงานภาครัฐ ยังเป็นข้อถกเถียงมากมาย ทั้งในเรื่องของผู้ที่รับผิดชอบโดยเฉพาะต้องใช้มิติของหลักการตัดสินใจตามข้อบัญญัติของศาสนาอิสลาม หลักนิติศาสตร์อิสลาม หลักการปราศจากการปนเปื้อนจากสิ่งที่ไม่ได้รับอนุญาต (น่ายิส) ซึ่งต้องใช้บุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศาสนาอิสลาม ซึ่งปัจจุบันมีคณะกรรมการกลางอิสลามในแต่ละพื้นที่เป็นผู้รับผิดชอบ ดังนั้น การจัดตั้งกรมฮาลาลจึงควรมีการบูรณาการระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อตอบสนองกับหลักการที่ถูกต้องของศาสนาอิสลาม และไม่กระทบต่อกลุ่มผู้ประกอบการในธุรกิจฮาลาลที่ต้องการให้มีความต่อเนื่องในการพัฒนาระบบฮาลาล สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส ยุติธรรม และค่าใช้จ่ายไม่สูงเกินไป จนทำให้การขอมตรฐานฮาลาลไม่ได้เป็นสิ่งที่ต้องการของตลาดระดับล่าง ซึ่งถือเป็นรากฐานของธุรกิจที่สำคัญของประเทศ

2. นโยบายสถาบันฮาลาลแห่งประเทศไทย

นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้มีนโยบายต่อการจัดตั้ง “ศูนย์อุตสาหกรรมฮาลาล” เพื่อมุ่งเป้าหมายได้ประเทศให้ถึงจีดีพี 5.5 หมื่นล้านบาท โดยมีกลไกการบริหารงานศูนย์อุตสาหกรรมฮาลาลระยะสั้น 3 เดือน มีการแต่งตั้ง

ผู้แทนการค้าไทยที่รับผิดชอบเรื่องฮาลาล ขับเคลื่อนวาระและกำกับดูแลศูนย์อุตสาหกรรมฮาลาล โดยพิมพ์ภัทรา วิชัยกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ได้กล่าวถึงความคืบหน้าการผลักดันอุตสาหกรรมฮาลาลสู่ตลาดโลก ว่า

“กระทรวงอุตสาหกรรมได้เสนอคณะรัฐมนตรี(ครม.) เพื่อขออนุมัติการดำเนินการจัดตั้งศูนย์อุตสาหกรรมฮาลาล และคณะทำงาน เพื่อขยายบทบาท และยกระดับศักยภาพสถาบันอาหารให้เป็นเจ้าภาพและศูนย์กลางการประสานงานเกี่ยวกับศูนย์อุตสาหกรรมฮาลาลของประเทศ (National Focal Point) และขับเคลื่อนนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลของประเทศ (Nation Agenda) ในขณะที่กระทรวงอุตสาหกรรม จะมีนโยบายในการขอยืมตัวข้าราชการ (Secondment) พนักงานราชการ หรือบุคลากรจากหน่วยงานของรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อปฏิบัติงานในศูนย์อุตสาหกรรมฮาลาลที่จัดตั้งขึ้นในระยะทดลอง 1 ปี และต้องขอรับงบอุดหนุนจากสำนักงบประมาณตามนโยบายของรัฐบาล” (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2566)

รัฐบาลมุ่งหวังว่าในระยะยาวสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) จะประเมินผลสัมฤทธิ์จากการดำเนินการ 1 ปีแรก ตามตัวชี้วัดของการจัดตั้งศูนย์อุตสาหกรรมฮาลาลเพื่อปรับบทบาทตามความเหมาะสม ทั้งนี้ เมื่อมีคณะทำงานแล้วคาดว่าจะเบื้องต้นอาจต้องใช้งบประมาณ 630 ล้านบาท โดยแบ่งเป็นค่าใช้จ่ายในการกิจส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ (ฐานเศรษฐกิจ, 2566) ได้แก่

- 1) ขยายตลาดการค้าอุตสาหกรรมฮาลาลทั้งในและต่างประเทศ เช่น ซาอุดีอาระเบีย แอฟริกา จีน เป็นต้น โดยคาดว่าจะต้องใช้งบประมาณ 550 ล้านบาท
 - 1.1) เจรจาดำเนินการรอบความร่วมมือในการขยายตลาดสินค้า และบริการฮาลาล 150 ล้านบาท
 - 1.2) สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่ายฮาลาล (Thai Halal Network), ส่งเสริมและขยายตลาดผ่านกิจกรรมการจัดงาน HaLal Expro 2024/กิจกรรมทางการช้อปปิ้ง (งาน Thai Night) เพื่อเผยแพร่สินค้าฮาลาลไทย 300 ล้านบาท
 - 1.3) ส่งเสริมประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์สินค้า และบริหารฮาลาลไทยในการกิจ MICE เช่น ท่องเที่ยว การบิน การประชุม/นิทรรศการนานาชาติ 100 ล้านบาท
- 2) การพัฒนาการผลิตและมาตรฐาน เพื่อยกระดับการผลิตและพัฒนาต้นแบบสินค้าฮาลาล 75 ล้านบาท
 - 2.1) พัฒนาผลิตภัณฑ์ฮาลาลต้นแบบสำหรับผู้บริโภคมุสลิม 25 ล้านบาท

2.2) พัฒนา/จัดทำ Role Model เพื่อยกระดับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมฮาลาล เพื่อการส่งออก เช่น โรงงานแปรรูป โรงฆ่าสัตว์ 50 ล้านบาท

วรวรรณ ชิตอรุณ ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (สศอ.) เน้นย้ำว่า สินค้าเป้าหมายในระยะแรกประกอบด้วย เนื้อสัตว์ อาหารทะเล ในรูปแบบของอาหารพร้อมรับประทาน (Ready-to-EAT) และอาหารฮาลาลโดยธรรมชาติ อาหารมุสลิมรุ่นใหม่ (Snack Bar) อีกทั้งยังมีสินค้าประเภทแพชั่นฮาลาล เครื่องสำอาง ยาสมุนไพร และท่องเที่ยว (มติชนออนไลน์, 2566) โดยหน่วยงานที่จะต้องบูรณาการทำงานร่วมกันเบื้องต้นประกอบด้วย กระทรวงอุตสาหกรรม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กรมทรัพย์สินทางปัญญา สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย (สกอท.) สถาบันมาตรฐานฮาลาลแห่งประเทศไทย กรมประมง/กรมปศุสัตว์/กรมวิชาการเกษตร กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก/กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ สถาบันอาหาร ศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) สถาบันฮาลาล (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์) และห้องปฏิบัติการกลาง ปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมฮาลาลมีหลายหน่วยงาน ดังนั้น จึงควรมีการพัฒนาปรับรวบรวมนทุกหน่วยงานเข้ามาทำงานร่วมกัน เพื่อให้ขับเคลื่อนนโยบายไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ (เศรษฐกิจ, 2566)

3. นโยบายสนับสนุน Soft Power

รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการขับเคลื่อน Soft Power ใน 12 สาขา โดยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีเพื่อต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่ม และยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งหนึ่งในสาขา Soft Power ที่สำคัญ คือ อาหาร โดยเฉพาะอาหารฮาลาลที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวฮาลาลได้ อาทิ มัสมันเนื้อ ข้าวซอยไก่ ข้าวยาปักซี่ได้ แกงเหลือง ซึ่งเป็นตลาดที่มีศักยภาพ มีมูลค่า และอัตราการเติบโตสูงตามสัดส่วนประชากรมุสลิมโลกที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับตลาดนักท่องเที่ยวมุสลิมมีการขยายตัวจึงเป็นโอกาสที่ไทยจะเร่งรัดการส่งเสริมและพัฒนายกระดับอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล และสินค้าฮาลาลอื่น ๆ เพื่อให้ไทยเป็นผู้นำด้านการผลิต การส่งออกสินค้าฮาลาล และการท่องเที่ยวฮาลาลในภูมิภาค (รัฐสภา, 2566)

การพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลเป็นหนึ่งในกลไกในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ Soft Power ของไทยซึ่งต้องมีการพัฒนาระบบนิเวศฮาลาล (Halal Ecosystem) 5 ด้าน (รัฐสภา, 2566) ที่สำคัญประกอบด้วย 1) ด้านการผลิต ที่ครอบคลุมหลายสาขา เช่น อาหารและเครื่องดื่ม เครื่องสำอาง ยา อุปกรณ์ทางการแพทย์ 2) ด้านการบริการ เช่น ระบบโลจิสติกส์ฮาลาล บริการสาธารณสุขอิสลาม การเงินและประกันภัยอิสลาม การท่องเที่ยวและสันทนาการที่ตีแบบอิสลาม 3) ด้านการพัฒนาบุคลากร ทั้งการพัฒนาทักษะแรงงาน ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ตรวจสอบฮาลาล

ลาล รวมถึงหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับฮาลาลในสถาบันการศึกษา 4) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ประกอบด้วย การวางมาตรฐาน การให้การรับรอง และระบบตรวจสอบย้อนกลับ และ 5) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น นิคมอุตสาหกรรมและคลัสเตอร์ฮาลาล ห้องปฏิบัติการเพื่อการวิจัยและพัฒนาฮาลาล

นอกจากนี้ นโยบายการขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลและระบบนิเวศฮาลาลของไทยต้องมีการวางระบบการขับเคลื่อนในแต่ละด้านให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม รวมทั้งมุ่งเน้นการบูรณาการดำเนินงานระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งองค์การฯ ซึ่งประกอบด้วยสองแนวทาง คือ 1) แนวทางการจัดตั้งคณะกรรมการอุตสาหกรรมฮาลาลแห่งชาติ (กอสช.) มีหน้าที่และอำนาจสำคัญในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลทั้งระบบ และ 2) แนวทางการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบอุตสาหกรรมฮาลาล เพื่อรองรับภารกิจในการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก ได้แก่ การเจรจาหรือการขยายตลาด การตรวจสอบและรับรองมาตรฐาน การผลิตสินค้าและบริการ และการวิจัยพัฒนาวิทยาศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน เช่น กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) กรมปศุสัตว์ ศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เป็นต้น รวมถึงการแต่งตั้งผู้แทนการค้าไทยด้านฮาลาล และการตั้ง “ศูนย์อุตสาหกรรมฮาลาล” ขึ้นภายใต้สถาบันอาหารเพื่อเป็นเจ้าภาพและศูนย์กลางการประสานงาน (รัฐสภา, 2566)

การพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลของไทยจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบนิเวศฮาลาล 5 ด้าน ดังที่กล่าวข้างต้น ให้เกิดความเข้มแข็งอย่างเป็นรูปธรรม โดยการจัดตั้งคณะกรรมการอุตสาหกรรมฮาลาลแห่งชาติ (กอสช.) และการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบอุตสาหกรรมฮาลาล ซึ่งมีผลิตภัณฑ์เป้าหมายในการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาล ประกอบด้วย อาหารและเครื่องดื่ม แพชั่น เครื่องสำอาง สมุนไพร ยา อาหารเสริม รวมทั้งการบริการ เช่น นวด สปา คลินิก การแพทย์ การท่องเที่ยว เป็นต้น

โอกาสของตลาดฮาลาล

รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา และรัฐบาลเศรษฐา ทวีสิน มีเป้าหมายชัดเจนต่อการส่งเสริมตลาดฮาลาลของไทยให้เติบโตสู่ตลาดโลกได้อย่างยั่งยืน โดยที่ผ่านมาได้มีการขับเคลื่อนในหลายมิติ ซึ่งไทยเป็นผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์ฮาลาล และเป็นผู้ผลิตอาหารฮาลาลรายใหญ่ของโลก อุตสาหกรรมฮาลาลไทยเป็นที่ยอมรับในหลายประเทศ โดยอาหารฮาลาลคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20 ของการส่งออกอาหารทั้งหมดของประเทศไทย โดยร้อยละ 60 ของการส่งออกอาหารฮาลาลไปยังประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และบรูไน คิดเป็นมูลค่าเกือบ 6 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี 2564/2565 ซึ่งรัฐบาลในสมัยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ตั้งเป้าเพิ่ม

มูลค่าขึ้นร้อยละ 3 ภายในปี 2566 นอกจากนี้ ยังเล็งเห็นถึงความสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลของไทย ยังครอบคลุมถึงผลิตภัณฑ์และบริการอื่น ๆ ที่หลากหลาย เช่น เครื่องสำอาง แพชั่น เวชภัณฑ์ และการท่องเที่ยว ซึ่งกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวฮาลาล (Halal tourism) ถือเป็นตลาดที่เติบโตอย่างรวดเร็ว โดยปัจจุบันกระแสความต้องการท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นที่นิยมสำหรับผู้บริโภคชาวมุสลิม และประเทศไทยได้รับการจัดอันดับให้เป็น 1 ใน 5 จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงสุดสำหรับประเทศที่ไม่ใช่มุสลิมใน Global Muslim Travel Index ปี 2565 โดยอดีตนายกรัฐมนตรีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา “เชื่อมั่นในศักยภาพชื่อเสียงของไทย และการทำงานสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่เดินทางขับเคลื่อนความร่วมมือเกี่ยวเนื่องกับธุรกิจฮาลาลอย่างต่อเนื่อง ทั้งการค้าและการลงทุน ผลิตภัณฑ์และอาหารฮาลาล รวมถึงการท่องเที่ยว ซึ่งมั่นใจว่า ด้วยระบบสนับสนุนที่แข็งแกร่ง และชื่อเสียง คุณภาพที่เป็นที่ยอมรับมายาวนานของผลิตภัณฑ์ไทยที่ผ่านการรับรองฮาลาล ส่งผลให้อุตสาหกรรมฮาลาลของไทยมีความพร้อม และมีศักยภาพที่จะเติบโตในระดับสากลได้อีกมาก” (ไทยโพสต์, 2566)

ในขณะที่รัฐบาลนายกเศรษฐา ทวีสิน มีโอกาสและการพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลในประเทศไทย โดยมองว่าตลาดฮาลาลทั่วโลกมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยคาดว่าจะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 2.1 ล้านล้านเหรียญสหรัฐในปี 2567 เป็น 2.325 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ ด้วยอัตราเติบโตเฉลี่ย 7.5% ต่อปี ในปี 2565 การส่งออกอาหารฮาลาลของไทยมีมูลค่า 213,816 ล้านบาท คิดเป็น 2.7% ของตลาดโลก และไทยอยู่ในอันดับที่ 11 ของโลก สินค้าฮาลาลที่ส่งออกส่วนใหญ่ (78%) เป็นฮาลาลโดยธรรมชาติ ส่วนที่เหลือ (22%) ต้องผ่านการรับรองฮาลาล โดยเฉพาะเนื้อสัตว์และอาหารพร้อมรับประทาน รัฐบาลไทยได้พัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลผ่านคณะกรรมการอุตสาหกรรมฮาลาลแห่งชาติ (กอฮช.) และศูนย์อุตสาหกรรมฮาลาล ซึ่งมีการกิจหลักในการส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ พัฒนาการผลิตและมาตรฐาน และการวิจัยนวัตกรรมเทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์ฮาลาล (ฐานเศรษฐกิจ, 2567)

การดำเนินงานของศูนย์อุตสาหกรรมฮาลาลประกอบด้วย การขยายตลาดต่างประเทศที่เน้นตลาดในอาเซียน, OIC GCC (เช่น UAE, ซาอุดีอาระเบีย), แอฟริกา, และจีน โดยผ่านการเจรจาการค้าและกิจกรรมต่างๆ เช่น Halal Expo 2024 และ Thai Night พัฒนาผลิตภัณฑ์ฮาลาลต้นแบบจัดอบรม วิจัยและพัฒนา (R&D) ยกระดับบุคลากร และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยกำหนดสินค้าฮาลาลเป้าหมาย เช่น เนื้อสัตว์ อาหารทะเล อาหารแปรรูป อาหารฮาลาลโดยธรรมชาติ อาหารมุสลิมรุ่นใหม่ แพชั่นฮาลาล เครื่องสำอาง ยา สมุนไพร และการท่องเที่ยว โดยศูนย์อุตสาหกรรมฮาลาลคาดว่าจะช่วยขยาย GDP ภาคอุตสาหกรรมได้ 1.2% ภายใน 3 ปี (รัฐสภา, 2566) ด้วยเหตุนี้ แนวโน้มในอนาคตคาดว่าตลาดอาหารฮาลาลโลก (Halal Food) จะเติบโตมากขึ้นตามความต้องการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย และตรวจสอบแหล่งที่มาได้จากผู้บริโภคทั้งที่เป็นมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม และในฐานะที่ไทยเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกอาหารชั้นนำของโลก ทั้งยังมีชื่อเสียงด้านเทคโนโลยีการ

ผลิตอาหารที่ทันสมัย ผู้ประกอบการสินค้าอาหารในไทยจึงไม่ควรพลาดโอกาสที่จะขยายการส่งออกไปยังตลาดดังกล่าว

แนวโน้มตลาดอาหารฮาลาลโลก

อาหารฮาลาล ทุกคนรับประทานได้ โอกาสของการขยายตลาดจึงเกิดขึ้นได้ง่าย ตลาดอาหารฮาลาลสำหรับผู้นับถือศาสนาอิสลาม (มุสลิม) เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลาดที่มีผู้บริโภคเป้าหมายจำนวนมากและหลากหลายกลุ่มได้ภายในระยะเวลาเพียงไม่กี่ทศวรรษ โดยมีปัจจัยขับเคลื่อนหลักจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรมุสลิมโลก และกระแสบริโภคอาหารปลอดภัย ด้วยเหตุนี้ แนวโน้มตลาดสินค้าและบริการฮาลาลที่สำคัญ 5 กลุ่ม

1. เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ดูแลส่วนบุคคลฮาลาล ผลิตภัณฑ์ดูแลส่วนบุคคลสำหรับชาวมุสลิมเป็นตลาดเฉพาะ สำหรับไทยซึ่งมีศักยภาพในการผลิตและส่งออกเครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์ดูแลส่วนบุคคล ในปี 63 ไทยส่งออกเครื่องสำอาง สบู่ และผลิตภัณฑ์ มูลค่า 2,916 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ คิดเป็นสัดส่วน 1.26% ของการส่งออกสินค้าทั้งหมดของไทย โดยส่งออกไปยังตลาดสำคัญ อาทิ ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ และกัมพูชา จึงถือว่าไทยมีโอกาสในการส่งออกผลิตภัณฑ์กลุ่มนี้ไปยังตลาดชาวมุสลิมได้อีกมาก (ธนาคารกรุงเทพ, 2565)

2. อาหารฮาลาล ปัจจุบันไทยมีการผลิตอาหารฮาลาลเพื่อจำหน่ายแก่ชาวมุสลิมในประเทศ และส่งออกไปต่างประเทศ ซึ่งไทยมีจุดแข็งด้านการเกษตรซึ่งเป็นต้นน้ำของอุตสาหกรรมอาหาร ทำให้มีวัตถุดิบคุณภาพดีที่หลากหลาย และปริมาณที่เพียงพอป้อนเข้าสู่กระบวนการผลิตตลอดทั้งปี อีกทั้งอุตสาหกรรมอาหารของไทยมีความเข้มแข็ง ผู้ผลิตมีความชำนาญและเชี่ยวชาญด้านการผลิตและแปรรูปอาหาร มีชื่อเสียงที่ดีในตลาดโลก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากไทยไม่ใช่ประเทศมุสลิม ที่ผ่านมามีข้อจำกัดในการส่งออกสินค้าอาหารไปยังตลาดมุสลิมไทย จึงต้องเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตอาหารฮาลาล โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการรับรองมาตรฐานฮาลาลเพื่อให้ผู้บริโภคมุสลิมเชื่อมั่นในอาหารฮาลาลไทยมากขึ้น

3. การท่องเที่ยวฮาลาล ข้อมูลจาก Mastercard-Crescent Rating พบว่า ในปี 61 ไทยเป็นหนึ่งในประเทศเป้าหมายที่ชาวมุสลิมเดินทางมาท่องเที่ยวมากที่สุด และจากการจัดอันดับประเทศปลายทางที่ไม่ใช่กลุ่มประเทศ OIC ที่เป็นมิตรกับมุสลิมที่สุด ในปี 62 ไทยได้อันดับที่ 2 รองจากสิงคโปร์ ดังนั้นภายหลังจากสถานการณ์โควิด-19 คลี่คลาย ไทยอาจพิจารณาส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับชาวมุสลิมมากขึ้น จึงเป็นโอกาสในการกระตุ้นและฟื้นฟูภาคการท่องเที่ยวของไทยด้วย

4. แฟชั่นสำหรับชาวมุสลิม จากแนวโน้มการเติบโตของชาวมุสลิมทั่วโลก ทำให้ความต้องการสินค้าเครื่องแต่งกายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ชาวมุสลิมจึงเป็นกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มหนึ่งที่มีศักยภาพ และมีการเติบโตอย่างมากในตลาดแฟชั่น ประเทศที่ครองตำแหน่งอันดับประเทศที่มีการใช้จ่ายสำหรับเครื่องแต่งกายและรองเท้า

มากที่สุด ได้แก่ อิหร่าน ตุรกี และซาอุดีอาระเบีย อย่างไรก็ตาม แม้การแพร่ระบาดของโควิด19 จะส่งผลกระทบ แต่กลับส่งผลดีต่อการค้าแบบออนไลน์ซึ่งมียอดขายเพิ่มขึ้น

5. เวชภัณฑ์ฮาลาล เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมที่ได้รับอนุญาตภายใต้กฎหมายชารีอะห์ และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของศาสนาอิสลาม ประเทศที่มีการใช้สำหรับผลิตภัณฑ์ยามากที่สุด คือ ตุรกี ซาอุดีอาระเบีย และสหรัฐฯ

ปัจจุบันยังไม่มียาและส่วนผสมที่ได้รับการรับรองฮาลาลเพียงพอที่จะครอบคลุมความต้องการใช้ยาของชาวมุสลิม เนื่องจากมาตรฐานฮาลาลที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากลยังไม่ถูกนำมาใช้ การระบาดของโควิด19 เป็นปัจจัยผลักดันนวัตกรรมในภาคการดูแลสุขภาพ ประกอบกับแนวโน้มการดูแลสุขภาพส่วนตัวดึงดูดความสนใจของนักลงทุนมากขึ้นจึงทำให้อุตสาหกรรมในด้านนี้เติบโตได้ในอนาคต

ตลาดอาหารฮาลาลมีการแข่งขันสูง มีหลายๆ ประเทศที่พยายามผลักดันตนเองให้เข้าไปสู่การเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของโลก สำหรับประเทศไทยมีศักยภาพด้านวัตถุดิบต้นน้ำ อาทิ เนื้อไก่ อาหารทะเล ผัก ผลไม้ที่มีการผลิตเพียงพอต่อความต้องการบริโภคในประเทศ รวมถึงการส่งออก แต่ไทยต้องเร่งพัฒนาคุณภาพมาตรฐานเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับจากผู้บริโภคชาวมุสลิมอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกัน ควรศึกษาถึงแนวโน้มความต้องการบริโภคอาหารรูปแบบใหม่ ๆ ตามไลฟ์สไตล์ที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงการพิจารณาขยายฐานการผลิตไปยังประเทศที่มีศักยภาพการตลาดสูง โดยใช้ฐานวัตถุดิบในประเทศเป็นตัวสนับสนุน

สรุป

นโยบายการสนับสนุนของรัฐบาลต่อการส่งเสริมธุรกิจฮาลาลไทย โดยรัฐบาลไทยได้ดำเนินนโยบายต่างๆ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนธุรกิจฮาลาลอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจฮาลาลในประเทศ และสร้างโอกาสในการขยายตลาดทั้งในและต่างประเทศ

นโยบายการสนับสนุนทางการค้า โดยเปิดตลาดใหม่และขยายตลาดเดิม มีกระทรวงพาณิชย์ได้เน้นย้ำการเปิดตลาดใหม่และขยายตลาดเดิมสำหรับสินค้าฮาลาล โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศมุสลิมในตะวันออกกลาง และกลุ่มอาเซียน การจัดกิจกรรมแสดงสินค้าและการประชุมสัมมนา เพื่อสร้างโอกาสทางการค้า และสร้างเครือข่ายธุรกิจ รัฐบาลได้จัดงานแสดงสินค้าฮาลาลและการประชุมสัมมนาต่างๆ เพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการไทยในการเข้าถึงตลาดต่างประเทศ

นโยบายการสนับสนุนทางอุตสาหกรรม โดยการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสินค้าฮาลาล มีกระทรวงอุตสาหกรรมได้จัดตั้งโครงการและกิจกรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสินค้าฮาลาล รวมถึงการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีในอุตสาหกรรมฮาลาล เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ไทยสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก พร้อมร่วมผลักดันการมีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆ ในการสร้างความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ

มีรัฐบาลเป็นหน่วยงานเชื่อมสร้างความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับฮาลาล เช่น องค์กรความร่วมมืออิสลาม (OIC) และสถาบันรับรองฮาลาลจากประเทศต่างๆ เพื่อให้มาตรฐานฮาลาลของไทยได้รับการยอมรับในระดับสากล นอกจากนี้ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคเอกชน โดยรัฐบาลได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาและการส่งออกสินค้าฮาลาล

นโยบายการจัดตั้งกรมฮาลาลและสถาบันฮาลาลแห่งประเทศไทยโดยบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทำงานร่วมกันระหว่างกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การสนับสนุนธุรกิจฮาลาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ นโยบายการสนับสนุนของรัฐบาลต่อการส่งเสริมธุรกิจฮาลาลไทยนั้น มีการดำเนินงานอย่างครอบคลุมทั้งในด้านการค้า อุตสาหกรรม และการมีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆ เพื่อให้ธุรกิจฮาลาลไทยสามารถเติบโตและแข่งขันได้ในตลาดโลก ทั้งนี้ ทิศทางนโยบายที่ชัดเจนและการสนับสนุนที่ครอบคลุมทุกด้านจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจฮาลาลในประเทศไทยมีความก้าวหน้า และสามารถสร้างรายได้เพิ่มให้กับประเทศอย่างมีนัยสำคัญ

บรรณานุกรม

- กระทรวงอุตสาหกรรม. (2566). สูดปัง! “พิมพ์ภัทรา” ปิดดีลอุตสาหกรรม “ฮาลาล” สั่งตั้ง “กรมฮาลาล” ภายใต้การกำกับ ก.อุตสาหกรรม. <https://www.industry.go.th/th/secretary-of-industry/12697>
- <https://www.salika.co/2024/02/27/thailand-becoming-center-of-halal-industry-in-asean>
- จตุรงค์ กอบแก้ว. (2567). ไทยกับโอกาสก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมฮาลาลในภูมิภาคอาเซียน. <https://www.salika.co/2024/02/27/thailand-becoming-center-of-halal-industry-in-asean>
- ชีวานนท์ กันย์วิวัฒน์. (2567). การพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลและระบบนิเวศฮาลาล (Halal Ecosystem) ของไทย. <https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2567-jan2>
- นฤมล วลีประทานพร และคณะ. (2566). แนวทางการพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาเพื่อการขอรับรองฮาลาลสู่การส่งออกตลาดอาเซียน. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 7(2), 89-110.
- เพ็ญพิชชา มุ่งงาม. (2566). ระเบียงเศรษฐกิจฮาลาล: โอกาสและความเป็นไปได้ของเศรษฐกิจปลายด้ามขวาน. <https://www.the101.world/halal-economic-corridor>
- หอสมุดรัฐสภา. (2566). การพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลและระบบนิเวศฮาลาล (Halal Ecosystem) ของไทย. <https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2567-jan2>

- เลอพงษ์ ชาร์ยิต และกฤษณา ไวการว. (2562) การขับเคลื่อนนโยบายอุตสาหกรรมกิจการฮาลาลและการจัดการ. *วารสารดุซุญบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 9(1), 44-57
- สฤติพงษ์ มั่นหล้า และวัชรกร มยุรี (2562) การขอรับรองเครื่องหมายฮาลาลและโอกาสของธุรกิจอาหารฮาลาลในประเทศไทย. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี* ปีที่ 12(ฉบับพิเศษ), 368-380.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. (2564). *มาตรฐานอาหารฮาลาลแห่งชาติ*.
https://www.acfs.go.th/halal/halal_cert.php
- THE STANDARD. (2567). *เศรษฐกิจ 3 จังหวัดชายแดนใต้วันแรก ตั้งเป้าส่งเสริมการท่องเที่ยว พัฒนาอาหารฮาลาล ดันปัตตานีเป็นเมืองมรดกโลก*. <https://thestandard.co/srettha-pattani-27022567/>
 27.02.2024
- ไทยโพสต์. (2566). 'บิ๊กตู่' เชื่อมมั่นศักยภาพอุตสาหกรรมฮาลาลไทย พร้อมยกระดับธุรกิจให้เป็นที่ยอมรับจากผู้บริโภคทั่วโลก. <https://www.thaipost.net/economy-news/379270/>
- ฐานเศรษฐกิจ. (2566) "พิมพ์ภัทรา"เตรียมขงกรม.ตั้ง"ศูนย์อุตสาหกรรมฮาลาล"ดันจีดีพี 5.5 หมื่นล. %.
<https://www.thansettakij.com/business/economy/582651>
- ธนาคารเพื่อการนำเข้าและการส่งออกแห่งประเทศไทย. (2565). *เจาะตลาดอาหารฮาลาลท่ามกลางการระบาดของ Covid 19*. https://www.ditp.go.th/contents_attach/709499/709499.pdf
- ผู้จัดการออนไลน์. (2567.) *รัฐบาลตั้งเป้าส่งเสริมฮาลาลไทย สู่ ASEAN Halal Hub*.
<https://mgronline.com/uptodate/detail/9670000019462>
- มติชนออนไลน์. (2566). *ตั้งรัฐ-เอกชน 10 หน่วยงาน ตั้งศูนย์อุตสาหกรรมฮาลาล ใช้ 630 ล้าน พิมพ์ภัทรา มั่นใจจีดีพีไทย 1.2%*.
https://www.matichon.co.th/economy/news_4319002
https://www.matichon.co.th/economy/news_4319002